

Oskarżyciel posiłkowy jako instrument ochrony praw pokrzywdzonego

Wstęp

Historia instytucji oskarżyciela posiłkowego w polskim procesie karnym sięga II Rzeczypospolitej Polskiej. Po raz pierwszy została wprowadzona do procedury na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego¹ (przepisy weszły w życie 1 lipca 1929 r.). Zgodnie z ówczesnym art. 70 wskazanego aktu w sytuacji odmowy wszczęcia lub umorzenia postępowania przed wniesieniem aktu oskarżenia w sprawach należących do właściwości sądu okręgowego lub sądu przysięgłych pokrzywdzony mógł w terminie zawitym 7 dni zwrócić się do sądu apelacyjnego o zezwolenie na wstąpienie w prawa oskarżyciela posiłkowego (doktryna określała go także „zastępczym”) i popieranie oskarżenia zamiast prokuratora. Natomiast w sprawach, w których właściwy był sąd grodzki, wstąpienie pokrzywdzonego w prawa oskarżyciela posiłkowego (dla odróżnienia doktryna określiła go mianem „konkurującego” lub „ubocznego”) nie było obwarowane żadnymi rygorami, w tym nie było uzależnione od zgody sądu². Re-

---

¹ Dz. U. z 1928 r. Nr 33, poz. 313.

² P. Hofmański (red.), *System prawa karnego procesowego*, t. VI, Warszawa 2016, por. także T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, wyd. 9, Warszawa 2014, s. 295.

gulacja ta przetrwała w polskim procesie karnym jedynie do 1932 r., kiedy to została usunięta kolejnym rozporządzeniem Prezydenta³. Co ciekawe, wprowadzenie instytucji oskarżyciela posiłkowego do procedury karnej w dwudziestoleciu międzywojennym miało na celu zrealizowanie zupełnie innych założeń niż obecnie, w uzasadnieniu projektu zmian z 1928 r. Komisja Kodyfikacyjna wskazywała bowiem wyłącznie na aspekty ekonomiczne takiego rozwiązania. Umożliwienie pokrzywdzonemu działania w charakterze strony na etapie postępowania sądowego umotywowane było zbyt małą liczbą prokuratorów oraz prawników, którzy chcieliby podjąć się wykonywania funkcji oskarżyciela publicznego. Wprowadzone zmiany nie miały więc na celu poprawienia sytuacji procesowej pokrzywdzonego, a jedynie „odciążenie” wymiaru sprawiedliwości i skierowanie większych środków na ściganie cięższych przestępstw⁴.

Postulat faktycznej ochrony praw pokrzywdzonego poprzez przyznanie mu uprawnień strony na etapie postępowania sądowego pojawił się ponownie w ustawodawstwie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej dopiero w 1969 r. wraz z wprowadzeniem nowego Kodeksu postępowania karnego⁵. Zgodnie z przyjętymi wtedy przepisami pokrzywdzony po wniesieniu przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia mógł do czasu otwarcia przewodu sądowego przed sądem pierwszej instancji złożyć oświadczenie, że będzie działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Niestety, pomimo prawidłowych założeń kształt omawianej instytucji w znaczny sposób ograniczał jej skuteczność. Dopuszczenie oskarżyciela posiłkowego do udziału w sprawie zależało od decyzji sądu, który mógł nie tylko odmówić pokrzywdzonemu, ale nawet pozbawić go uzyskanych wcześniej uprawnień w toku procesu, jeśli

---

³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 sierpnia 1932 r. zmieniające niektóre przepisy postępowania karnego (Dz. U. z 1932 r. Nr 73, poz. 662).

⁴ Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja Postępowania Karnego, *Projekt Ustawy postępowania karnego przyjęty przez Komisję Kodyfikacyjną w dniu 26 kwietnia 1926 z uzasadnieniem i tablicą porównawczą*, Warszawa-Lwów, 1926-1927.

⁵ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1969 r. Nr 13, poz. 96).

oskarżyciel utrudniał postępowanie. W praktyce wymiaru sprawiedliwości sąd korzystał z tej możliwości, gdy oskarżyciel posiłkowy był zbyt aktywny, wymuszając na składzie orzekającym dokonywanie dodatkowych czynności lub przedłużając postępowanie⁶. Takie stosowanie przepisów karnoprosesowych leżało również w sprzeczności z zaleceniami Sądu Najwyższego, który uchwałą połączonych Izb Karnej i Wojskowej ustalił wytyczne wymiaru sprawiedliwości, zwracając szczególną uwagę na sytuację pokrzywdzonego w polskim procesie karnym. Zaakcentowana została wtedy również istotna rola oskarżyciela posiłkowego w sferze ochrony praw pokrzywdzonego oraz przydatność tej instytucji dla organów procesowych w świetle naczelnych zasad procedury⁷.

Obecnie obowiązująca ustawa procesowa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego⁸ – w zakresie przepisów dotyczących oskarżyciela posiłkowego korzysta z dorobku wcześniejszego ustawodawstwa. Przyjęty w art. 53 i nast. model omawianej instytucji realizuje założenia wskazywane w latach 60. i 70. ubiegłego wieku, przy jednoczesnym wyeliminowaniu istotnych słabości ówczesnych rozwiązań i uregulowaniu ich podobnie do rozporządzenia z okresu międzywojennego.

1. Regulacje ustawowe

Zgodnie z dyspozycją art. 53 k.p.k. pokrzywdzony może w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu działać w charakterze strony jako oskarżyciel posiłkowy (wyłącznie na etapie sądowym – w postępowaniu przygotowawczym pokrzywdzony ma status strony z mocy ustawy). W ustawie wprowadzono dwa rodzaje takiego oskarżyciela: ubocznego i subsydiarnego (nazwy, choć niewskazane wprost, zostały powszechnie przyjęte w doktrynie i prak-

---

⁶ P. Hofmański (red.), op.cit.

⁷ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 1976 r., sygn. VI KZP 11/75.

⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1749 z późn. zm.); dalej: k.p.k.

tyce sądowej⁹). Pierwszy rodzaj obejmuje pokrzywdzonych, którzy ze swoich uprawnień korzystają obok oskarżyciela publicznego, wspierając tym samym organy postępowania przygotowawczego na etapie sądowym. Druga grupa natomiast odnosi się do pokrzywdzonych, którzy wnoszą subsydiarny akt oskarżenia, działając zamiast organów ścigania, w sytuacji powtórnego wydania postanowienia o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania. Oznacza to, że w świetle obowiązujących przepisów pokrzywdzony może skorzystać z przysługujących mu uprawnień w każdej sytuacji procesowej i z tego punktu widzenia bez znaczenia jest aktywność (lub jej brak) oskarżyciela publicznego.

Niezwykle istotne dla ochrony interesów pokrzywdzonego jest również to, że przystępuje on do postępowania na mocy własnego oświadczenia. W przeciwieństwie do uregulowań kodeksu z 1969 r. dopuszczenie oskarżyciela posiłkowego do udziału w sprawie nie jest związane z wydaniem jakiegokolwiek decyzji przez sąd. Skład orzekający pozbawiono również możliwości wyłączenia pokrzywdzonego od dalszego występowania w toczącym się postępowaniu¹⁰. Pomimo to oświadczenie o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego podlega dwóm istotnym ograniczeniom, koniecznym ze względu na ekonomikę postępowania. Pierwszym z nich jest termin. Oskarżyciel uboczny może skorzystać ze swojego uprawnienia do czasu otwarcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie. Słusznie podnosi się w doktrynie, że takie oświadczenie może zostać złożone zarówno pisemnie, i to już na etapie postępowania przygotowawczego, jak i ustnie do protokołu¹¹. Natomiast pokrzywdzony, który chciałby wnieść subsydiarny akt oskarżenia, ma na dokonanie tej czynności miesiąc od doręczenia mu zawiadomienia o wydaniu powtórnego postanowienia o odmowie wszczęcia

---

⁹ Patrz np. *System...*; także M. Młodawska-Piaseczna, *Sytuacja procesowa oskarżyciela posiłkowego*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 10, s. 42.

¹⁰ Por. T. Grzegorzcyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, wyd. 9, Warszawa 2014, s. 296; A. Sakowicz (red.), *KPK. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2016.

¹¹ D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa, 2015, s. 307.

lub umorzeniu postępowania karnego. Oba terminy mają charakter prekluzyjny i jako takie nie podlegają przywróceniu¹². Złożenie odpowiedniego oświadczenia przez pokrzywdzonego po ich bezskutecznym upływie każdorazowo powoduje konieczność wydania przez sąd decyzji o niedopuszczeniu oskarżyciela posiłkowego do udziału w sprawie. Prekluzyjność miesięcznego terminu na wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia była przedmiotem analizy Trybunału Konstytucyjnego, który uznał art. 55 § 1 k.p.k. w tym zakresie za zgodny z Konstytucją RP¹³. Drugim ograniczeniem prawa pokrzywdzonego jest liczba oskarżycieli posiłkowych, którzy już występują w sprawie. Zgodnie z art. 56 § 1 k.p.k. sąd może orzec, że oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w procesie, gdy bierze już w nim udział określona liczba oskarżycieli i jest to konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Pomimo odmowy nadania praw strony pokrzywdzonemu na etapie sądowym może on w terminie 7 dni od daty doręczenia postanowienia przedstawić sądowi swoje stanowisko na piśmie. Nie do końca zrozumiałą jest jednak charakter tego terminu. Wydaje się, że najstuszniejsze z punktu widzenia ochrony praw pokrzywdzonego jest stanowisko, zgodnie z którym jest to termin instrukcyjny, a jego przekroczenie nie powinno rodzić żadnych negatywnych skutków dla osoby, która mu uchybiła¹⁴.

Wyłącznie w stosunku do oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego ustawa wprowadza dodatkowe ograniczenie dopuszczenia go do udziału w postępowaniu, art. 55 § 2 k.p.k. wprowadza bowiem przymus adwokacko-radcowski, obejmujący konieczność zarówno sporządzenia, jak i podpisania subsydiarnego aktu oskarżenia przez profesjonalnego pełnomocnika. Jest to w pełni uzasadnione obostrzenie, biorąc pod uwagę wymogi, jakie musi spełniać akt oskar-

---

¹² S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, wyd. 13, Warszawa 2016, s. 193; A. Sakowicz (red.), *KPK. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2016; K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, wyd. 2, Katowice 2013, s. 241.

¹³ Wyrok TK z 8 stycznia 2013 r., K 18/10, Dz. U. z 2013 r. poz. 88, OTK ZU nr 1/A/2013.

¹⁴ D. Świecki, *op.cit.*, s. 317.

zenia oraz trudności związane z prawidłowym sformułowaniem i przedstawieniem sądowi wniosków sprzecznych z ustaleniami organów postępowania przygotowawczego.

Dodatkowym zabezpieczeniem sytuacji prawnej oskarżyciela posiłkowego jest wprowadzony w art. 56a k.p.k. obowiązek doręczenia mu orzeczeń podlegających zaskarżeniu i kończących postępowanie wraz z ich tłumaczeniem. Przepis ten, wprowadzony ustawą o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka¹⁵, ma na celu zapewnienie wszystkim stronom postępowania (w tym przypadku oskarżycielowi posiłkowemu) równych szans w dochodzeniu swoich praw przed sądem. Okazuje się jednak, że pokrzywdzony niewładający językiem polskim w wystarczającym stopniu nadal jest w pewien sposób ograniczony w dostępie do tłumacza w stosunku do oskarżonego. Porównując art. 56a k.p.k. (statuujący uprawnienia pokrzywdzonego) do art. 72 k.p.k. (regulującego status oskarżonego), można zauważyć pewną dysproporcję. Podczas gdy oskarżonemu przysługuje dostęp do bezpłatnej pomocy tłumacza przy każdej czynności procesowej, uprawnienia oskarżyciela posiłkowego są ograniczone wyłącznie do doręczeń orzeczeń, od których przysługuje środek zaskarżenia i kończących postępowanie. Kluczowe jednak dla realizacji zasady kontrydiktoryjności powinno być przyznanie oskarżycielowi posiłkowemu dostępu do tłumacza na tych samych zasadach co drugiej stronie postępowania. Obecnie jest to możliwe wyłącznie na mocy art. 5 § 2 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych¹⁶, zgodnie z którym osoba, która nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, ma prawo występować przed sądami w znanym jej języku i korzystać z bezpłatnej pomocy tłumacza¹⁷.

Skorzystanie przez pokrzywdzonego z możliwości działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego powoduje nadanie mu sta-

---

¹⁵ Ustawa z dnia z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. z 2015 r. poz. 21).

¹⁶ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2062 z późn. zm.); dalej: p.u.s.p.

¹⁷ Tak również D. Świecki, op.cit., s. 319.

tusu strony w postępowaniu sądowym. Oznacza to, że od tego momentu przysługują mu uprawnienia w znacznej części tożsame z tymi, z których korzysta oskarżony. Oskarżyciel posiłkowy od chwili złożenia oświadczenia (lub wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia, który niejako zawiera w sobie to oświadczenie) ma przede wszystkim prawo do uczestniczenia w czynnościach procesowych, składania wniosków (w tym dowodowych), wypowiadania się co do każdej kwestii podlegającej rozpoznaniu (również do ogłoszenia mowy końcowej) oraz wnoszenia środków zaskarżenia, o czym powinien być pouczony w toku postępowania¹⁸.

2. Oskarżyciel posiłkowy w praktyce sądowej

Analizując funkcjonowanie instytucji oskarżyciela posiłkowego w praktyce, można dostrzec wiele problemów i uchybień, które wiążą się z występowaniem tej strony postępowania na etapie sądowym¹⁹. W pierwszej kolejności należy zauważyć, iż rola oskarżyciela posiłkowego w praktyce sądowej stale rośnie. Na przestrzeni ostatnich lat drastycznie wzrosła liczba spraw, w których pokrzywdzony występował w tym charakterze. Dla porównania – w 2002 r. postępowania zainicjowane subsydiarnym aktem oskarżenia zostały zaledwie w 89 sprawach, podczas gdy w 2010 r. było to już ich 907²⁰. Co ciekawe, na przestrzeni lat zauważyć można tendencję wzrostu liczby procesów karnych, w których występował oskarżyciel posiłkowy subsydiarny, zarówno zakończonych skazaniem (odpowiednio 3,4% i 15,8%), jak i umorzeniem (47,2% i 57,4%). Spa-

¹⁸ Por. K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, wyd. 2, Katowice 2013, s. 243.

¹⁹ Kluczowe dla autora okazały się badania Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, *Sytuacja pokrzywdzonego w procesie karnym, ze szczególnym uwzględnieniem roli oskarżyciela posiłkowego i powoda cywilnego*, Warszawa 2012, <http://www.iws.org.pl/pliki/files/IWS_Dudka%20K%20Sytuacja%20pokrzywdzonego%20w%20procesie%20karnym.pdf> [dostęp: 30.06.2017].

²⁰ Dane statystyczne z zasobów Ministerstwa Sprawiedliwości, zawarte w badaniach Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, *Sytuacja pokrzywdzonego...*

dła natomiast liczba warunkowych umorzeń (5,6% i 3,0%) oraz uniewinnień (43,8% i 23,8%). Taka tendencja wydaje się wynikać z coraz lepszego przygotowania subsydiarnych oskarżeń, które wraz z zakorzeniem w porządku prawnym stają się bardziej zrozumiałe i przystępne dla zainteresowanych osób. Istotna jest również praktyka profesjonalnych pełnomocników, którzy coraz rzadziej sporządzają akty oskarżenia obarczone brakami formalnymi. Lepsze przygotowanie oskarżycieli subsydiarnych do popierania oskarżenia tłumaczy zarówno większą liczbę spraw zakończonych skazaniem, jak i umorzeniem postępowania. Okazuje się bowiem, że w sprawach, w których występuje jeden oskarżyciel posiłkowy subsydiarny i niewielka liczba oskarżonych, bardzo duży jest odsetek spraw zakończonych pojednaniem pokrzywdzonego i sprawcy/ów, co prowadzi do cofnięcia aktu oskarżenia, a następnie umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.

Nieco inaczej przedstawia się praktyka oskarżyciela posiłkowego ubocznego. W sprawach, do których przyłączył się pokrzywdzony w charakterze strony, dominującym orzeczeniem kończącym jest wyrok skazujący. Niestety, okazuje się, że w zdecydowanej większości przypadków takie rozstrzygnięcie zapada niezależnie od działalności oskarżyciela posiłkowego. Związane jest to przede wszystkim z bardzo niską aktywnością tej strony postępowania. Jedynie w sprawach nacechowanych silnym ładunkiem emocjonalnym (np. o spowodowanie wypadku komunikacyjnego – czyn z art. 177 k.k., czy znęcania nad osobą najbliższą – czyn z art. 207 k.k.) można odnotować większe zaangażowanie oskarżyciela posiłkowego²¹. Nie do końca zrozumiałe jest zachowanie pokrzywdzonych, którzy przystępują do postępowania w charakterze strony, a następnie są bierni – nie składają dodatkowych wniosków i nie uczestniczą w czynnościach procesowych. Uzasadnieniem mogłaby być analiza rozwiązań kodeksowych, znacznie ograniczających prawa pokrzywdzonego, który nie działa w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Wymusza to niejako na pokrzywdzonym korzysta-

---

²¹ Badania Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, *Sytuacja pokrzywdzonego...*, s. 79.

nie z omawianych uprawnień, by nie zostać wykluczonym z procesu. Przykładem takiego ograniczenia jest wprowadzenie możliwości zaskarżania zapadłych w toku postępowania decyzji tylko przez strony (z pewnymi szczególnymi wyjątkami). Jednakże, również to nie znajduje uzasadnienia w praktyce sądowej, zgodnie z którą tylko niewiele ponad 5% wszystkich wyroków jest zaskarżanych przez oskarżycieli posiłkowych ubocznych. Zauważyć można jednak pewną analogię pomiędzy działalnością pokrzywdzonych a korzystaniem przez nich z pomocy profesjonalnego pełnomocnika. Podczas gdy oskarżyciele posiłkowi subsydiarni, zazwyczaj aktywni w postępowaniu, reprezentowani są przez adwokata lub radcę prawnego w ponad 87% spraw (co związane jest również z przywilejem adwokacko-radcowskim do wniesienia aktu oskarżenia), oskarżyciele posiłkowi uboczni zastępowani są zaledwie w blisko 47% postępowań²². Istotny z tego punktu widzenia może być również stosunek organów procesowych do oskarżycieli posiłkowych. W praktyce sądowej przejawia się to już na etapie dopuszczenia oskarżyciela posiłkowego do udziału w sprawie. Jak zostało to wskazane powyżej, pokrzywdzony na etapie sądowym może działać jako strona po złożeniu stosownego oświadczenia. Ustawa nie przewiduje w tym zakresie możliwości wydania decyzji o pozwoleniu na udział w sprawie, a jedynie (w enumeratywnie wyliczonych przypadkach) postanowienia o odmowie dopuszczenia. Mimo to zdarzają się przypadki, w których sąd orzeka pozytywnie w tym przedmiocie, zapominając, że pokrzywdzony nabywa uprawnienia strony już w chwili złożenia oświadczenia. Istotne z punktu widzenia praktyki jest również to, że oskarżyciel posiłkowy jest stroną postępowania i przysługują mu uprawnienia zbliżone do oskarżyciela publicznego. Dla ochrony interesów pokrzywdzonego konieczne jest także szczegółowe pouczenie go o zakresie jego praw, a niedokonanie tej czynności lub mylne pouczenie, stosownie do art. 16 § 1 k.p.k., nie może wywoływać dla oskarżyciela posiłkowego ujemnych skutków procesowych.

---

²² Ibidem, s. 65.

Podsumowanie

Instytucja oskarżyciela posiłkowego jest niezwykle istotna dla całego procesu karnego. Stanowi realizację jednego z celów postępowania, określonego w art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k., jakim jest uwzględnienie prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego. Zapewnia osobie, której dobro prawne zostało zagrożone lub naruszone przestępstwem, możliwość rzeczywistego wpływu na cały proces karny na każdym jego etapie. Praktyka funkcjonowania tej instytucji ujawnia również zalety pośrednie, niezamierzone przez jej twórców, jakie wywiera ona nie tylko na postępowanie karne, ale także na społeczeństwo i jednostki w nim funkcjonujące. Proces karny, który w Polsce niestety nadal jest zamknięty i niezrozumiały dla przeciętnego obywatela, dzięki instytucji oskarżyciela posiłkowego jest w stanie „otworzyć się”, ułatwiając społeczeństwu rzeczywistą kontrolę działalności sądów. Istotna jest również współpraca organów postępowania karnego z jednostkami, będącymi uczestnikami procesu. Pokrzywdzony, który w postępowaniu karnym na każdym jego etapie powinien podlegać szczególnej ochronie, ma możliwość wspierania organów procesowych w ściganiu sprawców przestępstw i uzyskaniu naprawienia wyrządzonej mu szkody. Nawet w sytuacji nieuzasadnionego umorzenia lub odmowy wszczęcia postępowania karnego oskarżyciel posiłkowy może ostatecznie doprowadzić do osądzenia i skazania sprawcy przestępstwa. Takie „zbliżenie” społeczeństwa do sądownictwa pozwala również na budowanie wyższej kultury prawnej, co przekłada się następnie na większe poszanowanie obowiązujących reguł.

W ujęciu psychologicznym funkcjonowanie instytucji oskarżyciela posiłkowego pozwala również na łatwiejsze rozwiązanie konfliktu spowodowanego popełnionym przestępstwem. W sprawach, w których występuje niewielka liczba uczestników, sprzyja to pojednaniu pokrzywdzonego z oskarżonym. Coraz częściej postępowanie karne wykorzystywane jest przez strony do dochodzenia swoich roszczeń i ochrony przysługujących im uprawnień pozaprocesowych. Dostrzega to również prawodawca, wprowadzając roz-

wiązania sprzyjające polubownemu rozwiązaniu sporów, np. dzięki możliwości skorzystania z mediacji czy trybów konsensualnych. Przejawia się to także w przyznawaniu pokrzywdzonemu, który nie działa w charakterze strony, coraz szerszych uprawnień, m.in. do sprzeciwienia się porozumieniu prokuratora z podejrzanym na mocy art. 343 k.p.k. Praktyka sądowa pokazuje również, że działalność oskarżyciela posiłkowego nie przekłada się na przedłużanie postępowania. Zdziwienie może budzić niska aktywność tego uczestnika procesu karnego, a szczególnie znikoma chęć zaskarżania orzeczeń kończących postępowanie przed sądem pierwszej instancji. Przyczyną takiego stanu rzeczy może być zarówno zadowolenie z uzyskanego rozstrzygnięcia, jak i rozczarowanie tak duże, iż pokrzywdzony traci zaufanie do wymiaru sprawiedliwości oraz zainteresowanie dalszym występowaniem w sprawie. Wynikać to może również z niedostatecznych pouczeń oskarżycieli posiłkowych o przysługujących im prawach.

Z punktu widzenia pokrzywdzonego należy ponownie zaakcentować dwa niezbyt zrozumiałe aksjologicznie rozwiązania ustawowe: charakter terminu do złożenia oświadczenia o działaniu w sprawie jako strona oraz ograniczony w stosunku do praw oskarżonego dostęp oskarżyciela posiłkowego do pomocy tłumacza. Pierwsze z nich wynika, jak się wydaje, z prawa oskarżonego do obrony i ma na celu zdyscyplinowanie pokrzywdzonego, by jego przeciwnik w procesie miał pewność co do swojego statusu i tego, czy zawisło przeciw niemu jakieś, a jeśli tak, to jakie oskarżenie. W świetle nowych kierunków rozwoju prawa karnego w standardach europejskich i krajowych można zaobserwować pewną tendencję do zwiększania roli pokrzywdzonego w postępowaniu. Doprowadzić to powinno ostatecznie do zmiany charakteru terminów do złożenia oświadczenia o działaniu jako oskarżyciel posiłkowy i uregulowaniu ich jako terminów zawitych, podlegających przywróceniu w trybie art. 126 § 1 k.p.k. Drugi problem znajdujący się w przepisach dotyczących oskarżyciela posiłkowego odnosi się do (mimo wszystko – marginalnego) zagadnienia związanego z korzystaniem z pomocy tłumacza. Zupełnie niezrozumiałe jest zróżnico-

wanie sytuacji oskarżonego i oskarżyciela posiłkowego w tym zakresie, naruszające zasadę kontrydiktoryjności. Póki co rozwiązanie znaleźć można we wskazanym powyżej art. 5 § 2 p.u.s.p., wydaje się jednak, że regulacja ta powinna wynikać wprost z przepisów k.p.k.

Auxiliary prosecutor as an instrument of protection of victim's rights

Summary

The article analyzes the character of auxiliary prosecutor in criminal procedure in terms of its usefulness for the protection of victim's rights. Considering the subject matter of the publication, the author focused on the entitlements of the victim who acquired the rights regulated in Chapter 5 of the Code of Criminal Procedure. Particularly, the influence of the auxiliary prosecutor on a course of criminal procedure was discussed.

The author presented practical aspect of legal rights provided to anyone who has been wronged because of the committed crime. The paper also covers possibilities of settling social conflict caused by the felony. In the opinion of the author the victim acting as a party to the proceedings has a broad spectrum of opportunities to aid law enforcement authorities by providing directions of further actions. Worth noting is also the impact the discussed institution has on shaping legal culture of the society, compensation to the injured party and creating a belief – among the parties to the proceedings – of the existence of just criminal procedure.

The author indicated controversies connected with functioning of auxiliary prosecutor in practice. Two issues have been particularly individualized: preclusive character of the term to submit subsidiary indictment and accessibility of an interpreter with respect to similar right that the accused is entitled to. The article consists of possible ways to solve these problems and thus improve the system of protection of victim's rights in the Polish criminal procedure.